

platny ve vesních poddaných král. věnnému městu Poličce, obnoveny úřadem toho města r. 1719.

Rád poddanský

382.

121

Rád poddanský města Poličky 1719.

Přitomny řád poddanský, jenz se sám nazývá také *potaz*, byl uveřejněn v Casopise C. Musea 1846 str. 452—473 od Antonína Hájka, tehdaž lokálisty v Řetově, a to ze starého rukopisu. Jenz Hájek obdržel o několik let dříve od P. J. Sedlického, kooperatora v Borově u Poličky. Hájek mnil, že ten *potaz* byl vydán r. 1719 vesnici Pusté Rybné, ale nepoznamenal, odkud vl. ze patril do té vsi. Možná, že to bylo napsáno v starém rukopise, anebo snad Sedlický Hájkovi pověděl, že ten rukopis má z Pusté Rybné; ta ves náleží farou do Borově, kdež Sedlický byl kooperátorem. Podle znění celého řádu není však pochýby, že byl vydán pro všechny vesnice na panství města Poličky; bylo těch vesnic 24, a Pusta Rybná byla mezi nimi. Podle závěrečného ustanovení měl ten řád v každé obci býti shromážděným soušedním členům čtyřikrát do roka. Tedy každá obec měla svůj opis, a exemplář vsi Pusté Rybné dostal se do rukou Hájkových. Podle nadsisu byl ten řád r. 1719 opraven a obnoven; některé části jeho mohou býti dobře o sto i více let starší; ukazuje k tomu výraz "korouhveni pán" v článku 7, pak v úvodě zmínka, že konec světa se blíží, i slova přepouštění a přepouštění místo připouštění, připuštění, přijiti m. přijiti.

Instrukce aneb pravidlo, podle kteréhožto poddaní k obci keralského věnného města Poličky ve vesních se řádu a nerádu vselňakých vystřihnati mají, jnak slove:

Potaz. Opraven a obnoven leta Páně 1719.

Všem vůbec vědomo jest, a také toho všickni bez rozdílu čitelní jsme, kterak sřehovany pán Bůh, stvořitel všech věc, na nás tyto leta netoliko všelike nemoce dopouštěti, anobř morovou ránu, rozličnou válkou, neourodami nás trestati, při tom jiné domácí bídy, nedostatky, neřesti a všelijaké soužení na nás přepouštěti ráci, a to všecko jediné proto, že my sami svými každodenními hříchy dobrativého pána Boha popouzime a k takovému trestání přičinu dáváme. Kdybychom však těch a takových hříchu více a více se dopouštěli, v nepravostech a zlych navykllostech, jako v nějakém kalisti a bahně zounmyslně vězeti a trvati měli, životiv svých ne- pána Boha nekrotili: jisté že bychom jak zde časne pozehnáni božho na našem hospodářství očekávat nemohli, anobřz věčně zahynuti, a dlu s onym evangelickým boháčem v ohni pekelném účastni býti museli.

I abychom raději tehdz hnev božho a jiných ještě těžších pokut, které by na nás z přepouštění božho dokročiti mohly, osvobozeni byli, kdež nám všem toho na času jest, ponevadž pro hříchy naše pán Bůh všemohouci dnuv lidských ukrátiti

Sauerbaum

ráčí; tak z toho poznati se může, že tento svět již na náklonku postavený jest a k skonání se přibližuje, což vše proroctvím se dokázati může, a k tomu se směruje, že jeden pastýř a jeden ovčinec všech věřících brzo následovati bude; pročež čas jest, abychom neodkládali životův svých polepsiti, k pokání svatému přistoupiti, na poslední hodinu života neočekávající, nebo ta jista není, a jak kdo na světě živ byl, aneb jaký život vedl, taková také smrt obyčejně bývá. Časně tedy k tomu boji o věčnosti se přihotovati máme, nebo spasení naše na té poslední hodině záleží.

Z té tedy příčiny vám všem vůbec i jednomu každému obzvláště se přikazuje a přísně poroučí, abyste všickni bez rozdílu, jak rychtář, konšelé, tak i sousedé podlé těchto vám vydaných artikulův se chovati a nimi se ve všem řídit, je zúplna zachovávejte a podlé nich pokračující, jim zadosti činiti hleděli.

Předně a nejprvé. Poněvadž na spasení duše celý zákon záleží, a tak v přikázání božím třetím patrně se poroučí, aby člověk pomněl den sváteční světiti; pročež jednoho každého věrného křesťana povinnost jest: *dný nedělní* a sváteční od církve svaté *římské katolické* zasvěcené náležitě světiti, práce všechny hmotné se zdržeti, do chrámu Páně se pilně uchylovati, tam na modlitbách trvati, a když mše svatá se v kterém kostele koná, časně se dáti do chrámu Páně najíti, slova božího aneb kázání bedlivě poslouchati, je zachovávat, k modlitbám pobožným manželku, dítky a čeled' nabízet. Modlitbu Páně, pozdravení angelské, věřím v pána Boha a desatero boží[ch] přikázání jeden každý uměti má; a rodičové hned z mládí dítky své k tomu vésti, a do školy, kde jest, dáti se mají, aby časně pána Boha se báti a v enostech křesťanských se cvičiti mohly. Ve dny nedělní a sváteční, když služby boží v chrámě Páně jejich se nevykonávají, mají doma na modlitbách trvati, písněmi katolickými pána Boha chváliti, za požehnání jak doma tak na poli horlivě žádati, růženec říkati, *kněh luteránských* nečítati, ani jich v domě chovati, míti a trpěti, méněji při schůzkách, kde by se proti samospasitelné římské katolické víře mluvilo aneb čítalo, se přítomni nevynacházeti, nobrž kdyby kdo v obci vaší jaké nekatolické knihy měl, povinen jest jedenkaždý toho a takového vzácnému magistrátu jakožto hlavě města přednésti; kdyby pak to kdo, věda o tom, zatajil, a takový ještě studený katolík v obci se vynacházel a vzácný magistrát se toho některaké domakal, ten a takový ku příkladu jiným strestán bude.

Za druhé. Velikonoční *zповěd* a přijímání nejsvětější svátosti oltární při témž čase jeden každý hospodář, manželka, děti a čeládka, které k tomu od velebného pana děkana za způsobny uznány budou, vykonati zavázány jsou; žádného pod pokutou neproměnitelnou nevypouštějíc, všechny poznamenati dáti. A k takovým svátostem s pobožností náležitou a horlivou srdce skroušeností jeden každý přistupovati má; ten však den v pobožnosti a na modlitbách setrvati, hry, ožralství, tance a všeliké jiné rozpustilosti se vystříhati. A jakož to se přihází, že na okolních

panstvích ještě starého nákrasu lidé se ynacházeli, kteří místo svátků od cirkve svate zasvěcených jakési jiné dny sobe zasvěcují, jako památku *Martina Luthera*, *Jana Husi*, Jana Buriana a jiných těm podobných kacířův a svůdčův, v nich od práce se zdržují, a raději třeba v dny nedělní (což zčásto k usím vzácnému magistrátu přichází a stíznost od veleného p. děkana se přednáší) pracovati se osmělní. To se obzvláště a přisně zapovídá. Kdyby se pak toho dočínili, buď takové dny kacířské světili, aneb ve dny nedělní a od cirkve svate zasvěcené svátky jakoukoliv práci konali, jich nesvětili, a na něj to provedeno bylo: za to jedenkazdy nálezité a spravedlivě trestán býti má. I to se také zapovídá, aby všichni od všelijakých *povertí*, kouzliv, zehnaní babských, koreni ke zlému užívání a čar se varovali, jiných bohův mimo svrchovaného nevyhledávali, nýbrž jednoho pána Boha v Trojici nerozdílného vyzývali, jemu sebe i všecko své poroučeli, a v něho samého věřili die příkazani prvního: Nebudeš mítí bohu jiných přede mnou.

Třetí. Co se *dítěk a čeládky* dotýče, jest sice v prvním artikulu podotknuto, kterak rodičové a hospodáři je k dobrému věsti skutečně mají. A to aby tím horlivěji zachovávano bylo, vždy dále se ostře narizuje a poroučí, aby všickni bez rozdílu k tomu dítky i čeládku nabízel, aby vstana ráno modlitbu Páně, pozdravení angelské a jiné modlitby katolické k pánu Bohu vysílali, za požehnaní práce téhož vyzývali; když spat jíti mají, nápodobně aby se pokleknouc na kolena pánu Bohu poroučeli, za skonaní dne v dobrém zdraví děkovali. In summa aby všeho, co proti pánu Bohu, jeho příkazáním svatým a dobrému řádu čelichu by bylo, vystřihati se snažili, bližnímu svému v ničemž neškodili, na cti a dobrém jménu neutrhovali, oplzlosti, ozrástvi, smilstva, cizolozstva, zlého tovaryšstva, hry, tance bezbožného a jiných všech těm podobných rozpusťlosti jak hospodáři, dítky i čeládku se nedopouštěli, mají rodičové a hospodáři na sobě dobrý příklad ukázati, a sami tak a nejináče se chovati, pána Boha se bati a jeho milovati. Nebo kdo se boji pána Boha a příkazani jeho svate plní, tomu se vše dobře vede, a konečně požehnaní Boží obdrží, kdo v něho doufa a silně věří. Naproti tomu když jen jednou nějaká ohyždnost na koho přijde, tu ani potomci tak lehce a snadně smazati nemohou; poněvadž čas nemítí, a obecní rozprávka se spokojiti, ani lidé sobě ust zašiti nedají.

Za čtvrté. A jakož *lanž, hromování, sakramentování, přisahaní, čertování* a jiná oplzá zločeceni mezi lidmi tak vysoce vzrostlo, že sobě toho skoro žádný za hřích nepokládá, a jesto v pravdě před panem Bohem hřích veliký jako i světem jest, nebo druhé příkazani Boží to v sobě zavírá a patříne praví: Nevezmeš pána Boha svého nadarmo; takový jeden každý přestupník a zločajicný člověk království Božeho nedejde, a vzácny magistrát jakožto představená vrchnost a soudcové toho přeslyšeti nemohou a nebudou, kdež takový mužský kládou, a ženská osoba trdličí,

Smarzanský

a k tomu peněžitou pokutou té obci, kde ten hřích se páchá, totiž 35 kr. skutečně potrestán býti má. Nápodobně i ten, kdo by to přeslejal a hřešícího nepronesl, nebo povolující s činícím jednu záplatu berou. Neméně i ti, kteří by v karty a kostky v čase zapověděném hráti se osmělili, když při takových hrách časem největší vady, šarvátky, různice, zlořečení proti pánu Bohu se vyskytují a zmáhají; takový hráč pokaždé 2 fl. m. do důchodův obecných městských odvésti povinen bude, ano i na těle jisté trestání podniknouti musí. A který by koli rychtář v obci to nepřetrhoval a skrze prsty prohlížel, takovým lidem nadržoval, ten a takový sám takovou pokutu na sebe uvaluje a ji skutečně složití musí a povinen bude.

Za páté. Přitom také nemalá váhavost se na oko spatřuje, když tak jaké modlení aneb díkůvčinění od vyšší duchovní i světské vrchnosti se nařizuje a cedule od vzácného ouřadu purkmistrovského do vesnic odesílány bývají, aby poddaní povinni byli v jistý den do města se uchýliti, a buď při držaném díkůvčinění neb Te Deum laudamus, neb o svátku slavném drahého Božího Těla, aneb o výročních slavnostech neb na *processích* přítomni se vynacházeti, pánu Bohu za vítězství Jeho CKskou Milostí proti nepřátelům obdržané děkovati, a za jiné potřeby a důležitosti celého křesťanstva pánu Bohu se modliti, v malém počtě se najíti dávají. Pročež aby budoucně lépeji to zachováváno bylo, jeden každý rychtář má dostatečně všecky sousedy své napomenouti, sám na sobě příklad dobrý ukázati, aby, co nejvíce jich býti může, se do chrámu Páně v městě vynajíti dali; který by pak soused se tak nezachoval, tehdy jedenkaždý 6 kr. pokuty k chudému záduší městskému dáti povinen bude. Však ale staří a v nemoci postavení lidé do toho se nepotahují, nebo nemožnost jednoho každého vymlouvá.

Za šesté. Přistupuje k tomu i to, že záduší málo se zvelebuje, a jedna každá vrchnost předně na to pozor dáti má, aby jednokaždé záduší rozmnožováno a ne ztenčováno bylo; protož i vám se přísně přikazuje, abyste hleděli rádcce a nápomocni býti, *záduší zvelebovati*, od něho nic neodcizovati, umírající napomínati, aby pro odplatu boží a k spomožení duše své podle možnosti na chudé záduší pamatovali; jako i peníze zádušní, jestli kdo jaké za sebou má, ať je nezadržuje, nobrž tu kde náleží, odvede; ano také gruntovní peníze, které k záduší patří, ať ochotně skládají, nebo ten a takový peníz jest boží, z kteréhožto zadržaného těžce před pánem Bohem odpovídati musí, a jest peníz do nebe volající.

Za sedmé. Jakož vám dobře vědomo jest, jak veliké péče, starosti a práce vzácný magistrat o vás má a snášeti musí, tak že dnem nocí — zvláště když vojenské marche (pochody), každoroční výprava zemských rekrouť (nováčků),* též mnohé jiné a téměř nesnesitelné těžkosti následují — o to pečujte a se vynasazujte, abyste jedenkaždý při svých chudých živnůstkách se zdržeti, manželky své s dítkami obživovati mohli, žádných nákladův nelitujíc, jen aby vám spomoženo bylo, a na to

mysl a se stará, aby panství toto a vesnice na ruinu a k zpusťení nepřicházely.

Naproti čemuž vy jak celou pospolitou obec tohoto královského věnného města Politzky za svou vlastní a pravou vrchnost, dáleji pak Jeho Císařské Milosti pana rychtáře, pana *parlementistra*, pány obou radů za hlavu a přednější osoby uznávají, *ctiti* a všelikterak respektivovatí mate, tak také i potomně vám představene hospodářské

spáře v náležitě uctivosti a v počestnosti mti, jim všelikou poslušnost v hospodářských dležitostech a potřebách zachováti povinni budete. Neb o tom věděti mate, že kdo sobě představeny poslušnost nezachováva a jim se protiví, že se Bohu protiví, kdežto nevděčnost mezi ty nejtěžší hříchy se počítá; a tím ujistěni

budte, že městu a obci zdejší netoliko tak dobře poddanosti zavázáni jste, jako kteréhokoli korouhvenního pána poddaní, anobř více. Nebo privatní páni se měni, panství a statky prodávají, ale tuto vzděky jedna nezmenitelná vrchnost pozůstává.

Pročez budete věděti, jak Jeho Císařské Milosti pana rychtáře, obou radů, a in summa všechny měšťany zdejší cti a je v uctivosti mti, tolikéz představeny hospodářským

spřávcem poslušnost ve všelikých přicinách, dležitostech a potřebách dobře obecného se týkajících zachovávatí, dobromyslně vše splniti, v ničimz nejmenším se neprotivíte. Proti přestupníkům neposlusným a nevolným bude se věděti jak příkřacovatí; nebo služební, věda vůli pána svého a neplně jí, mnohými ranami bit býva.

*) Slova v závorkách postavena (pochody, nováčky) nepochybne přidal vydavatel Antonin Hájek nebo redaktor Musejníka J. E. Vogel.

Osmé. Také i ten zlý zvyk mezi vámi se nachází, že při novém létě, když se *svitci staví* a rychtářům se dosti přisně narizuje a poroučí, aby jeden každý pod správu sobě svěřené sivotky před vrchnost představiti hledeł, a když těch na

mále se vynachází, tedy rodičové své děti, bez kterých však sami býti mohou, a ty k službě dostatečný jsou, představiti povinni býti mají, tak aby předně jak velebný pan děkan zdejší, pak dvory obecní, tak také Jeho Císařské Milosti pan rychtář, páni

konselé, radní, páni starší obecní a při obci městské sloužící, též páni měšťané za- potřebnou *čeládkou* zaopatření byli; a potom, co by více čeládky se vynacházelo, die nejvyšší možností poddaným robotným hospodářům připsati a přijednati se mohlo.

Takové však k službě dostatečné čeládky velmi na malé představujete a vymlouváte, že z panství zběhli, o kterýchž ze nevíte, dílem ze chrómí, na zdraví nestateční se vynacházegli; dílem sami sobě ve vsích čeládku bez vědomí vám představene vrchnosti a připsání přijednáváte, a když taková čelad představiti se má, sami toliko

hospodáři předstupují. Pročez hleďte se v tom polepsiti, a čeládku všecknu i ty, kteří na jakékoli *řemeslo* propuštěni jsou, byt i na cizopanství se zdržovali, vydvihnouti a je představiti. Bez vůle a vědomí vzácného magistrátu čeládku na cizopanství k službě přijednávati, aniz jeden druhému takovou odhuzovati nemá; kdež také se tím poddaní ujistují, že mirně a pokojně se vsi přislusnou prozřetel-

Silvastrus

ností s takovou čeládkou nakládati se bude a má. Jestli pak by kdo proti tomu artikulu provinil, a toho, co se tuto předpisuje, nezachoval, neb rychtářové to zatajovali, čeládku všechnu nepředstavili, a to na některého shledáno bylo: tehdy ten skrže to skutečně trestán a pokutou peněžitou dle zasloužilosti k dobrému obce městské upokutován býti má.

Deváté. Tím méněji sirotky aneb *lidí cizopanské* bez vůle a vědomí jejich vrchnosti aneb dovolení hejtmana na panství nepřechovávejte; kdo by se co podobného dopustil a takové cizopanské lidi buď jednoho neb druhého pohlaví u sebe zdržoval a přechovával, ten každý vedle [Z]řízení Zemského v pokutu 50 kop grošův českých upadá a pánu takového poddaného odevzdati povinen jest. Podobně rekruty zemské zběhlé, kteří dostatečně své abschyty přednésti nemohou, nepřechovávejte, ale je dle patentův prošlých k slavnému krajskému ouřadu dodati hleďte, pokudž pokutě vyměřené ujíti chcete; sice vrchnost vaše vám v těch a takových případech pomáhati a vás zastávati nebude moci. Majíce tedy takovou výstrahu, hleďte se toho varovati, abyste v pokušení nevěšli.

Desáté. A jakož kde svornost přebývá, všecko se dobře vede a vzdělává, tak také skrže nesvornost z velkých věcí bývají malé a všecko nazpátek se vede; pročež s okolními nakládejte *sousedsky* a přátelsky, jim příčiny k nesousedství nepodávejte, aby tudy vrchnosti s obojí strany také pokoj a dobré srozumění jmíti mohly; nebo skrže takové nesousedství někdy veliké škody nastávají, dle onoho přísloví: „Když se vrchnosti mezi sebou vadí, poddaní nastavte vlasův.“ Naproti kdyby vám jaké příkoří od lidí cizích se dalo, hleďte s pravdou před vrchnost vám představenou, totiž před vzácný magistrát předstoupiti, v čemž vás také zastati a ublížení k skutečné nápravě přivésti se přičiní.

Jedenácté. Na cizopanství bez vůle a vědomí vám představené vrchnosti se nedávejte, aniž peněz přes 6 kop míšenských více *nepůjčujte*, sami také výš dluhův nevzdělávejte; nebo takové dluhové bez vůle vrchnosti právy tohoto království Českého a [Z]řízením Zemským dělati se zapovídají, aniž placeni bývají. Jestli kdo co podobného proti této záповědi se dočiní, nemá žádného zastání od vrchnosti užiti, no brž sám sobě to k vině přičítati musí. Jako i také žádný buď na *spolek* aneb z platu na roli své cizopanským síti povolovati nemá; jináče z každého korce vysetého pokuty do důchodu obecného dvě kopy míš. nevyhnutelně složiti povinen býti má, a k složení takové pokuty vězením šatlavním přidržán bude.

Dvanácté. A poněvadž jedno každé město řemeslníky osazováno býti má, a jedni od druhých se obživovati povinni jsou, tak také následovně žádní *řemeslníci* bez vůle představené vrchnosti *ve vesnicích* se zdržovati nemají, obzvláště pak řezníci, pekaři, ševci a těm podobní, tím méněji pak cizopanští, pod skutečným trestáním.

Trinácté. Napodobně ve vesnicích trhové zádni, jako i *prekypneci* omastku, dobytka, lnu a jiných věcí býti nemají, nebo město takové obdarování na trhy má; jest tedy povinen jedenkazdy, kdo co na prodej má, do města na trh nésti, věsti aneb dodat. Ačkoli dosti přísne napominámi byvate, však žádné platnosti aneb polepseni se nespátruje; omastek na cizopanství i ven ze země se vynáší, leny ve vsích se prodávají, a z města brzo ves by se učinila. Bude jisté na jiný prostředek pomyslěno, obzvláště jsa na mononáctere*) natřzeni v té připadnosti od slavného královského úradu podnikomorského učiněno, podle kteréhož dokonale pokračováno býti má a musí, a žádnému výmluva postacovati moci nebude. Co se mry a váhy uvarováním, kdo by velké mry užíval a na takovou prodával aneb kupoval, 100 kusův dukátův pokuty, užívana býti má.

Čtrnácté. I ten neporádek v obcích vašich v zvyk přišel, že *ksafny* bez vůle představené vrchnosti, a ty ještě povrhne činěny byvají, jesto dle práv království tohoto Českého žadny poddany bez vůle vrchnosti kšafovati nemůže, a tím samým takový kšaf ničímž jest a platný není. Pročez kdyby který hospodář kšaf aneb svou poslední vůli činiti chtěl, má rychtář ihned vzácnému úradu purkmistrůvskému dáti toho věděti, bude-li čitti jisté osoby bud z prostředku raddy aneb pánův starších obecních [k] kšafujícímu vypraviti, aneb rychtáři té vsi s kšafy to poručiti; při vůli vzácnému úradu to pozůstávati bude, aby se to rychtáři té osady zanechalo. A když jemu v tom vůle dána bude, má se v tom věrně a spravedlivě zachovati, kšaf nepřonášeti, nýbrž jej ihned k úradu dodati; jinaké jesti jáka jest v tom nalezena bude, musí z toho téžce někdy před pánem Bohem a nyri před vrchnosti odpovídati a práv býti. Když se třetí, že osoby na kšaf vyslány byvají, nemají se žádné nábytky, svrsky a peníze zatáfovati, nebo tudy chudým vdovám a sirotkům ublížení se čini; k těm pak osobám vyslány mají se také vidně prokazati a dle možnosti za práci něco učiniti. Kdyby pak pihá potřeba toho následovala a času nezbyvalo, tedy při rychtáři té osady má se ohlásiti a za sepsání takového kšafu žadati; kterýžto tak a nejináče, jak nahore podotknuto, ve všem vedle dobrého svědomi se věrně zachovati, a tak sepsany kšaf k vzácnému úradu purkmistrůvskému ihned donesen býti má; však k spisování takového kšafu žadny cizi poddany se potřebovati nema.

Patnácté. Co se *prva šenkovani* dotýče, poněvadž k tomu cili a konci pivovár obecný ve vsi Kamenici dle JMČské ustanoveně nejmlistivěji vysoce slavné kommissi miněni a vůle vyzdvižen a vstřpen jest, aby tím prostředkem ubohým chudým kontribuentům jak městským tak vesnickým, obzvláště na extraordinární kontribuci, nějaká pomoc odtud učiněna byla; pročez jedenkazdy rychtář, podobně kde ve ves-

niceh

vysádní

rychty

aneb

krčmy

od

starodávna

byvaly,

povinni

jsou

piva

z

téhož

Silvastrum

pivováru, kdyby však obecného před rukama nebylo (kdež ale vždy na to se bedlivý pozor dá, aby důstatek piva každého času se nacházel), tedy od pánův nákladníkův z města, jakož i *pálené a tabák* obecný, a ne z jiných panství bráti; bez piva, páleného a tabáku nikdy nebýti, také aby lidé jak domácí, přesporní, tak světem pracující se při stavu obcerstvení mohli. Pakliby se to kdy vynašlo, že by některý rychtář neb šenkýř, též také kterýkoli jiný poddaný zdejší pivo z obecného pivováru, a pálené z města od pánův sousedův nebral, a jiné cizopanské pivo, Litomyšské neb jiné pálené, nechť jest to koupené neb darované, šenkoval aneb pil; podobně kdyby drážejí Pražský žejdlík piva, než by vysazené bylo, dával — kdežto jim másy a půlsudy náležitě obecným cejchem cejchované vydávány budou, však ale půlsudy, když se pivo vyšenkuje, mají zase časně na místo, kde vykázáno bude, dodávány býti; — jako i kdyby kdo pivo mantloval, [s] patokami neb něčím jiným míchal, aneb kdyby který rychtář, šenkýř a poddaný včem tom, co v tomto artikulu obsaženo jest, se dočinil a v tom postižen a přednešen byl: takový jeden každý bude povinen pokuty tolikrát, kolikrát by to při něm shledáno bylo, jednu prostici soli, aneb na penězích, zač by ten čas sůl placena byla, od sebe odvésti, a nadto výše pivo a pálené cizopanské, pokudž by se u nich aneb kohokoliv jiného na panství vynalezlo, do kontrabantu vzato a k dobrému obecnému obráceno býti má. Nechť se tedy jedenkaždý toho varuje, ač chce-li trestání, škody a tak veliké pokuty ujíti.

Šestnácté. Že *rychtářům a konšelům* ve vsi představeným sousedé, chalupníci a podruzi špatnou poslušnost prokazují, těch a takových stížností od rychtářův dosti slyšeti jest; že na rozkaz málo cosi dávají, do hromady nečasto přicházejí: to jest věc nechvalitebná, a přísně se poroučí, abyste všickni od prvního až do posledního náležitou rychtářům *poslušnost*, konšelům uctivost prokazovati hleděli, do hromady se časně scházeli, tam poručení od vrchnosti, co byste vykonávati měli, poslouchali, a bez odtahův, též všelijakých výmluv, takové plnili a ku právu stáli, ničím se nezastírajíce, kromě nemoci aneb jiné hodné a slušné příčiny. Kdež rychtářové sami od sebe nic neporoučejí, jen toliko to, co sobě při správě nařízeno mají; a tak sousedé věděti nemohou, jaká kdy toho potřeba a pilná důležitost nastává, obzvláště nyní v tyto nepokojné časy, že mimo nadálost něco se nahodí a pilného zaopatření potřebuje; a potom snadno dosti veliká škoda panství skrze to by následovati mohla. Pročež se poroučí, kdo by buď z konšelův aneb sousedův, nemaje podstatné příčiny, do *hromady* se nepostavil, konšel 12 kr., soused neb chalupník 6 kr. k dobrému obce té neprominutelně složití má, což nižádným způsobem k pasirování přejíti nemá, aby aspoň tím prostředkem k poslušenství přivedeno býti mohlo. Rychtářové však nemají pro svůj nějaký užitek zbytečně sousedy do hromady dáti svolávati.

Sedmácté. V tom se také napominá, kdyby se kdy co soudného aneb jaká *rozepře* v které obci potřebla a od větší povahy byla, tak že by to rychtář s konsely svými porovnat a rozsouditi nemohl a sobě netroufal, má se to na vzácný magistrát vznést, a na to odtud spravedlivého rozsouzení a vypovědě očekávati.

Osmácté. Jest také dokonala vřle vrchnosti v tom, aby každý trh aneb v den čtvrtěni k úřadu purkmistrůvskému, k pannu primátorovi jako i k pánům správcům (pokudby u pana primátora se přítomni vynacházeli) s rychtářem zřizným bud konsel aneb jedna osoba z obce se vypravovala, z příčiny té, aby rychtářové v nějakém zlem domněni a nedověře u sousedů svých nezůstávali, žeby snad něco bez vřle a nřízení vrchnosti na ně vkládali, pod nřarováním pokuty do důchodu obecného I ff mis.: kdokolivěk by se tomu protivil a s rychtářem ve *čtvrtě* *le správe* s ním jíti nechtěl, ten a takový povinen bude táz pokutu beze všech odkladiv sloziti.

Devatenácté. I to se vám všem přisně prikazuje, poněvadž nyní každý rok vypravava *vekwit zemských* na vojnu následuje, a vy rychtářové, když od vrchnosti své sobě nřizenno máte, abyste hleděli takové lidi, zvláště kteří v obci vaši k žádne platnosti nejsou, představiti, a v tom nřuprimně se chováte, tajnost pronášíte a na přisahu vaši nepamatujete, pro přizeh aneb pro nějaký snad váš užitek lidi ty, kteří od vrchnosti k takové vojné obrani jsou, propouštíte a nřuprimně se v tom chováte: pročež jestby kdy (čehož sice pan Bůh uchovati rač, an nad to nic těžšího býti nemůže, jako když otec a matka vlastni své dítě ozeleti musí) něco podobného se přitřehlo a na vojnu lid vypravován byl, jsouc toho celého křestanstva pro obhájení JMCSké zemi dědicných potreb, a vrchnost naše nejvyšší, kterážto my, a vy zase této obci zdejší hrdlem i statkem zavázáni jste, to poroučeti a nřizovovati rač, chtěj neb nechtěj takemnu nřizeni zadosti činiti musíme. Vy také hledte se na konec polepsiti, věrnost a tajnost zachovati, raddou ani skutkem, aby takovi *zahaleci* na stranu nřtoupili, nenapomáhali, tím méně jich, jako i utlikancův aneb bez propuštění zbehých vojákův a tulákvův přechovávali. Na komkoliv by vina shledána byla, velike jak na tle tak i na měsči trestáni jeho následovati má, a žádná vymluva postacující nebude.

Dvacáté. Co se *robot* pších aneb s kšimi dotýce, kterak se ty vykonávají, a jak časné na takové se přijždi aneb přicházi, to jest všem vědomo. Aby tedy na budouci časy ti, kteří za robotu nřplati, die povinnosti své takové roboty pilněji vykonávali, se všem přisně prikazuje, náčež pan purkrabi nyní i budoucně bedlivý pozor dá a věděti bude takové nedbale [s] vřli [a] s vědomim pana primátora jak trestati a pokutovati; jako když rum z města se vyvázi, jak se mnoho takového na jeden vřz bere, to se na oko spatruje, že to za práci nestoji. Hledte se tedy polepsiti a zbytečně čas nemariti.

Sborník 1719.

Dvadcáté první. *Soli* z města také na mále do vesnic se bere, a na to se přichází, že více cizí soli než zdejší požívají. Poněvadž ale dle Jich Excell. a Milostí královských pánův místodržících v království Českém milostivého nařízení na jednácté konsumentův do roku pořád zběhlého jedna prostice soli k strávení rozvržena jest, kdež na město a vesnice zdejší 400 prostic vzíti a strávití vypadá: pročez povinni jste z města a ne odjinud sůl bráti. Také kdožkoli sůl přiveze, nemá sobě kdo co takové doma zanechávati aneb mezi sousedy dělití; anobřž všecku do města, a to do skladu obecného skládati, a odtud zase takovou vyzdvihovati, pod propadením té soli, kterou by tak doma zanechal aneb sousedům na rozdíl přepustil.

Dvadcáté druhé. Stává se také někdy, že zlí lidé a škůdce ve vsích lidem škodí, a buď ve dne neb v noci překáží: kdyby se [co] podobného přihodilo, a že by ve vsi pokřik se stal a takového *škůdce by honili*, jest povinen jedenkaždý takového škůdce honiti nápomocen býti, všeho všudy na straně zanechaje; kdoby pak toho zanedbal a věda o tom honiti nechtěl, ten každý v pokutu Zemským [Z]řízením vyměřenou upadne; nebo právem světským i duchovním jedenkaždý jest povinen bližnímu svému ku pomoci přispěti.

Dvadcáté třetí. *Cla* aneb *mýta obecného* velmi na mále se z vesnic odvádí, a na oko se vidí, že vozkové na vozích po vesnicích nakládají, k městu nepřijíždějice; pročez jestliby kdo cestou neobyčejnou vyhýbal a náležitě se z koní a nákladu nevypravil, na takové, kteří k tomu zřízení jste, bedlivý pozor dejte, a žádného nešetřte, anobřž takového zastavte anebo do města dodati hleďte; neb i JMCské důchod běh svůj má, a ti, kteří na to přísahu mají, necht' podle ní pokračují, aby duši své neublížili.

Dvadcáté čtvrté. Co se provozování *myslivosti* dotýče, dosti se to pokaždé zapovídá, aby jeden každý, kdo k tomu nařízený není, pod hrdlem a statkem pokoj dal; však ta záповěď malý užitek až posavad přinesla, neboť vždy s ručnicemi poddaní se protulují, a nač přijdou to stříl[ej]í, tak že když jaká potřeba obecní nastává, myslivci nic od zvěře dostati nemohou. Pročez vždy dále se přísně zapovídá, aby toho střílení se zdrželi, na zajíce žádné sklopce nekladli, ptačí vejce, zvláště koroptví aneb tetřeví, ani náhodou ani schválně nevybírali, nekazili; tím méně pastevci psy na pole brali a zvěř plašili. Jestliže by pak kdo proti této záповědi vždy potajmo myslivost provozoval, má zajisté ztrestán býti, ručnice se jemu vzíti, a peněžitou ještě pokutou dle uznání vrchnosti zpokutován býti. Nebo nesluší žádnému mimo myslivce a hajné s ručnicí choditi. Také na takové [Z]řízení Zemské A. 62, Q. 61. pokuty 10 ř m. vyměřuje.*) Necht' tedy se jedenkaždý takového myslivosti provozování hledí varovati, chce-li té vyměřené pokutě ujíti. Nač myslivci a hajní bedlivý pozor povinni jsou dáti.

*) Obnovené Zřízení Zemské 1627 jedná o myslivosti v člancích Q. 48—Q. 57; články Q. 61 a 62 ustanovují pokutu 10 kop gr. českých na toho z lidí obecných, kdo by byl postižen s ručnicí.

Dvadcaté päť. *Rybníky*, kde se který vnačází, kdyby nějaká povodeň nebezpečná se přihodila, aneb něco pilného k zaopatření bylo, mají ihned všickni bez meškání se dáti najíti a hájiti, aby žádná škoda nenásledovala a skrze neposlušnost věc ze by se zaopatřiti nemohla. Porybní pak, kteří k tomu ustanovení jsou, mají lépeji, než až potud se dalo, v zimě k rybníku, kteří nasazení jsou, přihlídati, každý den led prosekávaní, aby násada nehynula; jestli by však skrze nečisté dohledání a prosekávaní ledu některým porubným co seslo a škoda na rybnících se stala, ten jedenkazdy z toho těžce odpovídati a škodu tu platiti povinen bude; k tomu i trestání zasloužilého neujde.

Dvadcaté šesté. A jakoz z věci nejpotřebnějších při hospodářství nejprůběžší jest, pozor na ohně dáti, aby jak sám sobě hospodář předně skrze neopatrnost, tak také i jiným neškodil: sluší tedy na světlo bedlivý pozor dáti, komíny časné vymetati dávat, a opatrně s světlým zacházeti, obzvláště když nočné do chlévu k dobytku se přihlíží, jako i když na podzim lny se suší a třetí dávají, mají ta místa dobře zaopatřena býti, aby tudy žádného neštěstí se obávati nebylo. Komínici k tomu zřízení bedlivě každé čtyry neděle k takovým místům, kde se ohněm nití, dohlížejte. Kdyby pak z dopuštění božeho ohně někde vyšel, k hašení takového všickni nápomocni budete a hasiti pomáhejte, a ne jako na divadlo přicházejte; jestli by pak (čehož pan Bůh uchováti rač) v městě ohně vyšel, blízké vesnice neprodlěně k hašení takového ohně se najíti dejte a při ohni nic neberte; nebo právy městskými velika pokuta na takové, kteří se toho dopouštějí a něco ustráňují, vyměřena jest, kterouz skutečně k vyplacení přijíti mají.

Dvadcaté sedmé. Jest i to s nemalým podivením, že na *řeky a potoky* od těch, kteří k tomu narizení jsou, velmi špatný pozor se dáva a málo do města ryb se nosí; aby tedy pilnější hleděti býti. Vylévání řek, lapání ryb žádnému jinému, leč těm, kteří sobě to poručeno mají, se nedovoluje; jestli by pak toho prohlíželi*) a někomu bud z sousedův městských aneb jiných v řekách lovití dovolili, mají skutečně trestáni býti; obzvláště kdyby se kdo cizí osmělil do řek vstupovati a to na vrchnost vzešeno bylo, dvojnásobní pokutou strěstáni budou. *) prohlížeti?

Dvadcaté osmé. *Klady k pilám*, kde kteri voziti máte, časné to odvyeste, pokud sanitná cesta jest, jako i k *vápenci kameni*, co na kterou ves slozeno bude; když se kameni vápenne vozi, tehdy mnoho po cestě takového svěvolně ležeti se necháva. Kdo by co podobného přecínil, bude se věděti jak k takovému přistoupiti. Dvadcaté deváté. *Mlynářův* povinni býti mají jednostejně remeslem svým jak možným tak potřebným spravedlivě sloužiti; předně a nejprve osobám v povinnostech postaveným, pekářům i jiným všem měšťanům, i také následovně poddaným, obzvláště kdyby nedostatek vody se vnačázal, jak nyní toho zakoušíme, mají nejdive domácí odbyvaní býti, potom přespólní. Měřičného více než náleží nepřijímajte,

a mouky po korci 5 věrtel, otrubů 1 věrtel ze mlýna povinni jste dávat. Ti, kteří přísahu vykonali, vědí jak se chovati a duši své neublížovati; kteří pak ještě závazek nemají, má se jim také vydati, tak aby podle něho se chovali; jinak kdo proti svědomí a přísaze činí, Bohu i světu v pokutu upadá.

Třicáté. Koní a jiného dobytka strážného*) na obec nevyhánějte, aby jiným sousedům škoda podobná se nestala, a *dobytek nakažen* nebyl. *Včely zlodějky* nemáte přechovávat a pod žádným vymyšleným způsobem je trpěti, nýbrž je ihned zkaziti dejte, pod uvarováním přísného trestání, nebo nemá se vědomě bližnímu svému v tom nejmenším škoditi.

*) Snad zkaženého, nemocného.

Třicáté první. Na *hon* sami osobně z každého gruntu, zahrádníci i chalupníci, též i podruzi aneb čeládka k tomu způsobná ať jest vypravena, a ne děti, které by v čas zimní se ozdobiti mohly; kdo by se pak na takovém honě nevyňacházel aneb na místě svém způsobného neodeslal, který by to zastati mohl, pokaždý ten a takový 10 grošů m. pokuty do důchodu obecného propadne, kterážto jemu prominuta nebude.

Třicáté druhé. Na cizopanství bez vůle vrchnosti nic nepropouštějte, obzvláště *prodej dobytka*, ten se pod pokutou propadení toho dobytčete zapovídá. Nebo sami toho čitelní jste a vrchnosti vaší o tom zprávu častěji činíte, že okolní páni sousedé nic sem z panství svých propustiti nechťí; proč bychom my měli něco podobného propouštěti? Jedna každá vrchnost má vůli na panství dle libosti rozkazovati. O tom prodaji dobytka dosti často rychtářové napomínání bývají, aby v obcích svých to přednesli, že jsou povinni poddaní domácím řezníkům nejprvé, když co na prodej mají, toho přáti a je pobídnouti; kdyby se však domluvití nemohli, a poddaný poznával, že by jeho domácí utisknouti chtěl, teprva může přesporním buď hovězí neb telecí dobytek prodati. Toto se však také rozuměti má, aby poddaný pod pláštěm aneb pod fortelem s cizími se smluvě, domácí drahotou svévolně neodháněl; na kom by to shledáno bylo, ten zajisté ty peníze propadá, a co za ten odprodáný kus dobytka utrží, takové peníze do důchodu obecného obráceny býti mají, načež obzvláštní pozor se dá.

Třicáté třetí. *Míry* na obilí, *váhy* a lokte velké moravské se na konec pod skutečnou a nevyhnutelnou pokutou zapovídají; má se všecko dle mnohého od slavné královské komory české milostivě prošloho nařízení na Pražskou míru, váhy a lokte měřiti; přestupující pokutou v tom poručení vysazenou trestání budou.

Třicáté čtvrté. Hory obecní velice se hubí, vysekávají a planí, do důchodu obecného málo co se peněz za *dříví* schází; proto zapovídá se všem od prvního až do posledního, aby bez cedulky od pana primátora vydané a vyznamenání od pana polesného, též vůle a vědomí jeho žádný do hor nevkračoval, a když na jedno dřevo cedulku vyzdvihne, pět neb šest jich neporážel; na to hajní lepší nežli předešle

napomináte, aby jste hleděli podle těchto vám vydaných artiklův tak a nejináče a jiné tem podobně nepravosti se vám přisně zapovídati. A k zvelebení dobrého se

Pročez všechny podotknuté navykllosti, nechvalitebné obyčeje, hříchové všelijaci, obzvláště smilstvo, cizolozstvo, krádež, kouzly, hry, tance, podezřelé schůzky a dle toho přitvozeného natizení pokračujte: co sám mti nechceš, nečin jinému. mohli. Svornost také mezi sebou zachovejte, vespolek se láskou křestanskou milujte, role cizim neprojednávejte, nýbrz sami zasivejte, tak aby jste těžkosti své vybyřvati nálezi, opravujte, staveni vaše nespouštějte; co nejlépe býti může, hospodarití hledte;

Tridáté sedmé. Ploty, ohrady, mosty, cesty a komu co podobného spravovati vali nez na bohátho, obzvláště tedy na chudého zřetel mti šnuš. lezité zřestán býti; nebo všickni se ziviti musejí, a obyčejně více se na chudého spodár dělňikův dosáhnouti mohl. Jestli by kdo to přerhl, tehdy má skrze to násebou sněseni učinite, ten jim dávejte, a stravu co nálezi; tak aby i ten chudy ho- fídle jeden přes druhého dělňikům lepsite, což se dokonce zapovíá. O plat jak mezi druhého na dle placením *dělníkům přidává*, a tudy sami sobě škodite; an také na Tridáté šesté. I také ten nerád v obcích vašich se vynachází, že jeden přes bude, má skutečně třestán a pokutován býti.

býl, podle velikosti a malosti pro výstrahu jiným, když škoda přisěznyimi obvedena celádku neb dobytckem jeden druhému činil, ten jeden každý, kdo by v tom postizen dnuinu škoda nečinila; kdo by pak jináče se choval a škodu oumyslně bud skrze povinen také po sobě zaviti, aby se v polích na obili neb lukách od dobytka zá- bude. Branky při plotech od obce do pole, kudy průhony jdou, kdo otevře, jest něžita patrně dosti velika vysazena, která se na jednom každém takovém dobyvati a přesazovati se neopovazujte, nebo na takového Pravy Městskými jest pokuta pe- vile a vědomi souseda svého nezasazujte; tím méněji takové mezniky vykopati i budoucně zanechávejte. *Meze* též jeden druhému neuvořávejte, ani mezniky bez neb luka neuvořzujte, ale jak od starodávna takový tok šel, přitom zcela záupna vati. Vodotoky y nové mimo starobylého místa a přísušensství na sousedské role povětrím dobytku na pastvu se dostati. Pruhon neporušeny za svobodny má zůsta- stary průhon zasety bude, může svobodně po oseni tom dobytek se hnáti, nebo nelze nezasiťevte; louky městské svévolně nevyzímujte a škody pasenim nedělejte. Jestli bytka na škodu sedláckim nechovete; průhonův, kde takovi od starodávna jsou, pasenim, sekáním, jetim i jináče, obzvláště chalupnic, nečinite; podrzni žádneho do- Tridáté páté. *Škod* žádnych na polích, zahrádách a lukách jeden druhému

sebe očekávati má. pozor dávejte a vedle vašich těžkých závažkův pokračujte. Kdo by se pak toho dopustil a bez povolení v panských horách dřivi sekal, má dle zavinení třestán býti neproměnitelně; a kdyby který hajny to zamícel a zatajil, dvojnásobni pokutu na

Šumavský

se chovati, kteréž, když plniti budete, od pána Boha požehnání jak v domě tak na poli obdržíte, a od vrchnosti přízeň, lásku a zastání dosáhnete.

Tento pak *potaz* aneb ti svrchupsaní artikuli, aby lépeji zachovávaní býti a podle nich všickni od prvního až do posledního se chovati mohli a věděli, mají každé suché dny v hromadě jedné každé obce na hlas a rozyážlivě se čísti, tak aby sousedé je pochopiti a v paměti snášeti mohli, se přísně nařizuje.

383.

1720: *Slanský výtah z hospodářské instrukce Fridlandské.*

Professor Jaromír Čelakovský našel v pamětné knize Slanské od r. 1636, o níž jsem něco poznamenal v AČ. XXIII. str. 152, některá pravidla hospodářská, jež tam jsou napsána na listech 53—56 pod nápisem „Všelijaká instrukcí hospodářská.“ Dal si je opsati, a připsal na opise datum „1720, 5. července“, tuším jenom z domyslu; nejspíš jest to vlastně datum nějaké písemnosti, vepsané v sousedství těch pravidel v knize Slanské. Pravidel jest asi 48 na počet, nejsou číslována. Podle obsahu i podle jazyka domnívám se, že byla sestavena ve druhé polovici 17. věku. Jsou ta pravidla vesměs vytažena z hospodářské instrukce Fridlandské od roku 1628, která jest vytištěna v AČ. XXIII. str. 28—98. Vypisovatel počínal si prostě tak, že v instrukci Fridlandské procházel po pořádku oddíly, jež jsem při otisku na stranách 39—46 a 57—60 poznamenal čísly XI, XII, XXIII, XIII a XIV, a opisoval z nich některé články, jež se mu líbily, jiných pak pomíjel. Číslo XII a XXIII jedná o pivovářích a sladovnách, z nich obou vybrány jsou některé články. V čísle XIV, jež jedná o rybnících, možno z rukopisu Slanského opravit jedno slovo, jež v našem otisku na str. 46 v článku 15. ruší smysl; místo „uškoditi mohou“ má tam státi „uškoditi nemohou“, což se pak také srovnává s předpisem obsaženým na str. 64 čl. 17.

Nový předpis, jenž nenachází se v našem otisku instrukce Fridlandské, nalezám v instrukci Slanské jeden; náleží do kapitoly o rybnících, a stojí v rukopise Slanském mezi články, jež jsem v AČ. XXIII. na straně 44 označil čísly 3. a 4. Zdá se to býti starý recept, a zní celý takto:

Poznamenání, jak se kapry třecí nasazovati mají:

Rybník plodový v měsíci Aprilis, a kapry třecí v měsíci Máji nasazovati se mají. Okolo sv. Filipa a Jakuba dáti do rybníka tolik kaprův, co by rybník sněsti mohl, vždycky proti jednomu třecímu dva mlíčný; neb s kaprami jest jináč, nežli z jinejmi věcmi, a musí býti víceji mlíčných nežli jikrných. Když pak se nasazují, tehdy jim učiniti takto: Třecího kapra čistě ostrouhati, až by krev tekla okolo pupku; potom na to ostrouhání co nejkyselejším octem po třikráte políti; pak zase tekoucím medem na to ostrouhání pomazati, aby se ho plíseň nechytla; naposledy tři zrna pepře mu do huby dáti a do rybníka vhoditi. Mlíčného kapra, jak jej proti slunci vejchodu do ruky vezme, nečiníce mu nic jiného, jenom do huby tři zrna pepře tak celého vundati, a dobře potom, aby se vyndati nemohl, do huby zatlačiti, a hned do rybníka vhoditi.